

І. С. БАЛАНЧУК, завсектору

КОНЦЕПЦІЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ: ПЕРЕДУМОВИ, ЗАВДАННЯ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Резюме. Ще задовго до появи сучасних дослідницьких університетів у суспільстві виникла потреба до створення закладів освіти абсолютного нового зразка: з новітніми підходами та методами до принципів викладання, сучасними механізмами засвоєння знань, структурою переходу набутого досвіду в практичну діяльність. Так, ґрунтуючись на висновках багатьох тогочасних спеціалістів, науковців, педагогів були розроблені та презентовані загальні та конкретні рекомендації для відкриття і розбудови таких освітніх установ, які ми зараз називаємо закладами вищої освіти інноваційного зразка, або дослідницькими університетами. Метою пропонованої статті було вивчення специфіки функціонування дослідницьких університетів шляхом аналізу особливості організації їх роботи, головних завдань, ключових проблем та очікуваних результатів діяльності. Головним науковим методом, який було використано при написанні цієї роботи, був системно-аналітичний метод, за допомогою якого були визначені ключові передумови для створення дослідницького університету, а також виділена цілісна структура діяльності такого закладу вищої освіти з метою презентації практичних рекомендацій для відкриття інноваційних установ в Україні. Основними результатами, які були отримані у ході цього дослідження, можна визначити такі: визначення характеристик моделі “потрійної спіралі” у роботі дослідницьких університетів; характеристика базових завдань, цілей і проблем у роботі таких закладів; надання актуальних пропозицій щодо розробки концепції створення дослідницького університету в Україні. Результати пропонованої наукової роботи та висновки, отримані в ході проведення представленого дослідження, можуть бути використані для подальших практичних наукових досліджень за вказаною тематикою, а також для: викладачів і студентів закладів вищої освіти за спеціальністю “Історія, педагогіка, освітні технології”.

Ключові слова: заклад вищої освіти, стратегія, інновації, наукові проекти, професійна діяльність.

ВСТУП

Дослідницький університет має власну культурну логіку та нормативну структуру, що не зводиться безпосередньо до економічних або політичних інтересів, а виправдовує його претензії на створення та поширення певного типу знань. Перший президент університету Джонса Хопкінса Д. Гілман стверджував, що дослідницький університет формує вчених — уважних спостерігачів, відповідальних і працьовитих співробітників, звичайних видавців та об'єднаних шукачів знань — це були принципи набуття, збереження та обміну знаннями [1].

Саме ця культурна функція ставить дослідницькі університети в один історичний ряд із технологіями, що простягається від винаходу паперу та кодексу до друкарського верстата та сучасної наукової лабораторії. Головне поняття, прийняте й адаптоване в науковому контексті, було особливим базисом знання, у якому дослідницький університет розглядався таким, що поєднує в собі систему знань — від організації отримання знання до розвитку бажання знати — набір норм, чеснот і цілей, якими керувалися

установи в Німеччині, США та в низці інших країн вже два століття поспіль.

Університети не просто доставляють контент або поширюють інформацію; вони наділяють епістемним авторитетом [2]. Заклади роблять це, підтримуючи інтелектуальну практику та свої стандарти якості. Вони створюють знання, об'єднуючи людей в окремі спільноти. Дослідницькі університети були створені на основі того, що знання — це не просто інертний об'єкт, який необхідно ефективно поширювати, а швидше — діяльність, якою людина постійно займається і в якій вона весь час вдосконалюється [3].

Актуальність пропонованої статті полягає у визначенні та підсумовуванні основних характеристик і ключових завдань класичних дослідницьких університетів крізь призму викликів сучасної науки й освіти.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблематикою цієї статті виступає питання специфіки функціонування дослідницьких університетів; передумови для їх створення, завдання та виклики діяльності, особливості організації роботи закладів.

Головною **метою** представленої роботи є вивчення ключових особливостей діяльності дослідницьких університетів, зокрема визначення головних передумов, характеристик, ключових завдань та надання практичних рекомендацій стосовно організації роботи таких закладів вищої освіти в Україні.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями вивчення основних характеристик і ключових особливостей діяльності дослідницьких університетів займалася низка українських, європейських та світових науковців (М. Ситницький [2], А. Іщенко [4], М. Гладченко та М. Бенінгхофф [5], А. Кестен [6], Ф. Фаразманд [7] та ін.). Так, М. Ситницький у своїй праці “Дослідницький університет як соціальний та економічний феномен” здійснив переосмислення ролі дослідницького університету як соціального й економічного феномена. Автор встановив, що феномен дослідницького університету полягає в різнобічному розкритті інноваційного потенціалу талановитих і здатних до наукового пошуку особистостей [2]. Для того, щоб тріада “майбутнього” — навчання, наукові дослідження та впровадження інновацій — дійсно почала працювати, усім учасникам науково-технологічних процесів у державі необхідно активніше взаємодіяти з високотехнологічним виробництвом. На думку А. Іщенко, яку він висловив у публікації “Підприємницький університет як перспективна модель поєднання досліджень, освіти й економічних інновацій”, саме такий розвиток подій забезпечить зростання економіки [4]. Чітке розділення повноважень між всіма структурами дослідницького університету, за переконаннями М. Гладченко та М. Бенінгхоффа, які вони презентували в праці “Реалізація глобальної моделі дослідницького університету в національному контексті: погляди деканів та завідувачів кафедр”, сприятимуть більш результативному виконанню ними своїх обов’язків і завдань [5]. Третя місія університетів, а саме — перехід до інноваційних підходів викладання та отримання знань, необхідних державному розвитку, згідно з тезами А. Кестена, що були оприлюднені в статті “Аналіз місії вищих навчальних закладів у рамках розуміння третьої місії”, має бути неодмінно додана до стратегій і планів усіх без винятку закладів вищої освіти [6]. Зокрема Ф. Фаразманд у статті “Роль університетів в економіці знань” [7] під час аналізу впливу дослідницьких закладів освіти на фінансове та економічне становище країни наголошував, що економіка знань характеризується інтенсивним використанням людського потенціалу та його перетворенням в інновації, технології, прилади,

системи підтримки прийняття рішень і продукти для створення економічної цінності; такі висновки були зроблені.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Головним методом наукового пізнання, який було використано під час написання даної роботи, був системно-аналітичний метод. За допомогою цього методу були визначені ключові передумови та риси, які створюють ситуацію, за якої виникає потреба чи необхідність відкрити дослідницький університет або реформувати вже наявний у дослідницький заклад. Також послуговуючись названим методом, стало можливим виділити єдину структуру роботи інноваційних закладів освіти для надання практичних рекомендацій щодо створення таких установ в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Досліджуючи історію створення та діяльності перших дослідницьких університетів Європи та США, видається можливим виокремити головні передумови та ключові моменти, які стали визначальними передумовами до створення закладу вищої освіти (ЗВО) інноваційного типу.

Першочерговим завданням на шляху створення нового закладу освіти мало стати усвідомлення того, що тлумачення суті даного суб’єкту і ключових складових його діяльності має базуватися на принципах “потрійної спіралі” [8]. Модель “потрійної спіралі” для освітнього закладу інноваційного типу спирається на низку ключових положень (**табл. 1**).

Серед визначальних особливостей функціонування моделі “потрійної спіралі” в інноваційних дослідницьких університетах варто виділити такі:

- засвоєння студентами (особливо магістрами) базових компетенцій інноваційної діяльності здійснюється через їх включення у відповідні практики;
- університет перетворюється на повноцінний центр продуктивної комунікації держави, бізнесу та суспільства з питань технологічного, загальноекономічного, соціального прогнозування, обміну провідними знаннями;
- заміщення традиційної лінійної схеми “фундаментальні дослідження — прикладні розробки — впровадження” більш гнучкими організаційними механізмами, ґрунтованими на постійній тісній співпраці з реальним сектором економіки як у пошуку замовлень на прикладні розробки, так і у створенні інноваційних підприємств, що займаються реалізацією отриманих результатів;

Базові особливості моделі “потрійної спіралі”

№	Положення
1	Мірою поступу суспільства від індустріального до суспільства знань у взаємодії між державою (центральною та місцевою владою), суб’єктами економічної діяльності та ЗВО послідовно зростає роль останніх як суб’єктів створення нового знання
2	Процес посилення ролі дослідницьких інноваційних університетів супроводжується активізацією співпраці між ними, з одного боку, та державою і бізнесом — з іншого; інноваційна діяльність дедалі більше стає результатом цієї тісної взаємодії, а не наслідком ініціативи (певного замовлення) з боку державних установ чи промисловості
3	На доповнення до своїх традиційних функцій, кожен із трьох основних суб’єктів інноваційної діяльності дедалі більше може частково перебирати на себе функції інших для забезпечення оптимального результату. Причому сучасний інноваційний університет є не лише джерелом кадрів і знань; він бере дедалі активнішу участь у безпосередньому створенні інноваційних підприємств і, таким чином, комерціалізації результатів дослідницької діяльності та отриманої освіти

Джерело: складено автором на основі [9].

- активізація міжнародного співробітництва як у наукових дослідженнях, так і в інноваційній діяльності, яка пов’язана з наслідками глобалізаційних процесів у науковій сфері та економіці [9].

Існує теоретична (у певному розумінні) концепція, як можна розробити/трансформувати дослідницькі університети. Визначено три способи: зміцнювати чинні університети; об’єднувати університети, сподіваючись, що виникне певна критична маса, яка дасть новий рівень закладу вищої освіти; створювати університет “з нуля” [10].

Нині не існує класичної моделі сучасного дослідницького університету. Теперішні заклади освіти об’єднують в собі значну кількість різноманітних особливостей, характеристик, що були взяті не лише від інших закладів своїх країн, а навчальних установ за кордоном.

Однак, на неформальному рівні поняття класичних дослідних університетів існує. Наприклад, члени асоціації американських університетів неформально називаються дослідницькими. З досвіду видно, чим саме ці університети характеризуються та відрізняються від інших. Ці параметри можна назвати “параметрами дослідних університетів” (табл. 2).

Передумови для створення/трансформації дослідницького університету

Світовий і вітчизняний досвід засвідчує, що вирішення завдання створення та розбудови сучасної конкурентної економіки та суспільства знань потребує оптимального використання новітніх моделей інноваційних процесів, важливою складовою яких постають дослідницькі інноваційні університети. Такі заклади освіти,

працюючи в тісному партнерстві з державою та місцевим самоврядуванням і суб’єктами економічної діяльності, дедалі більше перетворюються на центри інноваційного розвитку, досягаючи значного прискорення процесів впровадження результатів досліджень і розробок у затребувані економікою технології, товари та послуги. З огляду на необхідність розбудови інноваційної економіки, а також з огляду як на позитивні, так і негативні аспекти досвіду розбудови системи дослідницьких університетів в Україні, розвиток інноваційних дослідницьких університетів вимагає вирішення таких питань:

- створення сучасних навчально-дослідницьких центрів, що залучають до своєї роботи як викладачів, студентів та аспірантів університетів, так і фахівців відповідних науково-дослідних установ із забезпеченням умов максимального використання для їх роботи наявної дослідної та навчальної інфраструктури;
- активізація діалогу між закладами освіти, науковими установами, представниками бізнесу та державних органів із конкретних питань підвищення ефективності інноваційної діяльності;
- розширення автономії закладів освіти та наукових установ як у здійсненні навчального процесу та досліджень, так і у сфері господарської діяльності;
- створення умов для максимально швидкої комерціалізації результатів перспективних досліджень і розробок, зокрема за рахунок спрощення механізмів взаємодії нових та наявних інноваційних підприємств з органами влади;

Параметри/аспекти роботи дослідницьких університетів

Аспекти	Особливості
Частка науки в бюджеті університету	Прикладом може бути Гарвардський або Массачусетський технологічний інститут, де частка науки в бюджеті університету становить близько 50 %. Причому домінують бюджетні кошти, які отримані на конкурсній основі, оскільки гроші не надходять до університету лише завдяки статусу закладу освіти. Але ці навчальні установи мають пріоритет під час отримання контрактів від участі в урядових конкурсах різних агенцій за рахунок своєї сили
Великий спектр дисциплін і видів різної діяльності	Насамперед науково-інноваційного та дослідницького спрямування
Висока частка викладачів з-за кордону	Обов'язково в університетах є так звані зірки — це люди з наукової еліти, через яких багато охочих їдуть навчатися чи працювати до тієї чи іншої лабораторії, де працюють “зірки”. Наявність таких наукових “зірок” для закладу освіти є константою, оскільки вони приносять університетам й Нобелівські премії, й інші нагороди, тобто встановлюють ті показники, за якими одні заклади освіти відрізняються від інших
Навчальні заклади так званої вищої групи обов'язково мають розвинений кампус та інфраструктуру, включаючи інноваційну	Як приклад виступає Массачусетський технологічний інститут — заклад, що має 300 малих фірм навколо себе. Варто зазначити, що в науковій спільноті США йде дискусія про те, наскільки важлива так звана “третя місія університетів” — інноваційна діяльність (перші дві — це наука та освіта). Науковою елітою обговорюється припущення про існування загрози фундаментальній науці та якості освіти, якщо вся увага буде спрямована в бік інновацій, тому виникає актуальне питання розумного балансу між цими компонентами
У закладах освіти вищої групи частка аспірантів (включно з магістрантами) має бути вищою, ніж частка студентів, але вона варіюється	Наприклад, у Кембриджському університеті навчаються 35 % студентів, а в Стенфордському університеті — 65 %; частка іноземних студентів — 17–20 % (досить висока). У Великій Британії в 2008 р. було проведено дослідження, яке показало, що не можна збільшувати частку іноземних студентів вище 20 %, оскільки навчання для цієї категорії громадян платне. Збільшення кількості учнів із повною компенсацією витрат за навчання неминуче призводить до зниження якості освіти. Співвідношення викладачів і студентів у середньому 1/6 у провідних закладах освіти, тоді як у середньому коледжі це 1/12, тобто заклад дає більше можливостей займатися наукою
У закладах вищої групи існують великі преференції за рахунок випускників, які займають високі позиції в уряді та бізнесі	Наявність таких преференцій збільшує престиж університету
Система управління в університетах вищої групи є великою автономією з багатьох питань управління від держави	Це пояснюється тим, що більшість закладів освіти — приватні. У системі управління присутній дух конкуренції внутрішньо університетських підрозділів і постійне прагнення змін за наявності лідера серед менеджменту

Джерело: складено автором на основі [10].

- широке залучення до практичної інноваційної діяльності студентів і аспірантів із коригуванням відповідних навчальних програм і планів;
- впровадження в навчальні програми закладів освіти окремих курсів та їх частин, що спрямовані на засвоєння студентами принципів і практичних прийомів сучасної

підприємницької та інноваційної діяльності, ознайомлення з прикладами економічно ефективного впровадження результатів досліджень;

- заохочення ініціатив студентів, аспірантів, викладачів закладів освіти, спрямованих на комерціалізацію результатів досліджень і розробок;
- активізація міжвишівського (зокрема міжнародного) співробітництва у сферах інноваційної діяльності, пошуку та реалізації продуктивних в економічному плані ідей і напрямів досліджень;
- вжиття заходів, які спрямовані на посилення ступеня визнання важливості інноваційної підприємницької діяльності в суспільстві [9].

На прикладах закладів освіти інноваційного типу деяких країн можна простежити, які саме передумови мають існувати для появи необхідності створення нового закладу освіти або трансформації вже наявної установи. Необхідний мінімум системи переходу (трансформації) передбачає п'ять обов'язкових елементів (табл. 3).

Підсумовуючи все вищесказане, можна дійти висновку, використовуючи рекомендації Д. Тейлора, професора менеджменту вищої освіти університету Ліверпуля. Він визначає такі ключові характеристики, що водночас є базовими передумовами успішних дослідницьких університетів: наявність суто прикладних досліджень; проведення навчання під керівництвом дослідження; широта навчальних дисциплін; висока частка програм післявишівських досліджень; високий рівень зовнішнього доходу; міжнародна перспектива [11].

Американський учений і професор Бостонського коледжу, а також засновник Центру з вивчення міжнародної вищої освіти при Бостонському коледжі Ф. Альтбах визначає інший, хоча і схожий набір ключових характеристик, які є необхідними для дослідницьких університетів: заклад має бути на вершині академічної ієрархії в диференційованій системі вищої освіти й отримувати відповідну підтримку в перерахунок більшості державних установ; мати велику конкуренцію з боку неуніверситетських дослідних інститутів, якщо вони не налагодили міцних зв'язків з університетами; розпоряджатися більшою кількістю коштів, ніж у інших університетів, для залучення кращих співробітників і студентів та підтримки дослідницької інфраструктури; мати адекватні та стійкі бюджети; володіти правом отримання доходу від плати за навчання та інтелектуальної власності; мати відповідні приміщення; володіти автономією й академічною свободою [7].

Усе вищезазначене дає змогу сформулювати перелік завдань у блоці питань академічної політики дослідницького університету, зокрема: забезпечити високий стандарт викладання фундаментальних наук; започаткувати/продовжити розширення спектра спеціальностей підготовки у сфері психолого-педагогічних, соціальних, правових, філологічних, економічних, біотехнологічних, паливно-енергетичних, засобів зв'язку, транспортних та інших напрямів; сприяти розвитку значної різноманітності освітніх послуг, особливо у сфері додаткової освіти, удосконалювати якість освіти; розвинути географію прийому студентів і сферу академічного впливу університету на інших територіях [9].

Щоб досягти виконання головних завдань у напрямі академічної політики потрібно виконати наступні заходи: удосконалення системи відбору абітурієнтів шляхом розвитку мережі університетських гімназій, ліцеїв, коледжів, інтернет-класів — для цього потрібні якісно нові вчителі та покоління вітчизняних підручників для відкриття в університеті вчительського факультету магістерського рівня; розвиток мережі філій університету на території держави та в перспективних сусідніх регіонах; створення системи дистанційної освіти, широке використання нових інформаційних технологій, зокрема мультимедіатехнології та віртуальні технології; розширення зв'язків з університетами далекого та ближнього зарубіжжя, Європи та США [9].

Загальна гуманітарна освіта універсальна та необхідна всім. Кінцева мета її полягає в тому, щоб утвердити високі ідеали духовності та гуманітарної культури в суспільстві через університетську освіту. Це дає змогу сформулювати головні завдання, які постають перед гуманітарним комплексом дослідницького університету: продовжити роботу з відкриття нових гуманітарних спеціальностей і розширити прийом студентів на всі гуманітарні факультети; стимулювати розвиток нових організаційних форм підготовки фахівців із гуманітарних напрямів (інститут права, соціального управління та безпеки, факультет філософії та соціології, факультет соціальних комунікацій, психолого-педагогічний факультет тощо); сприяти створенню інтегрованої підготовки фахівців, побудованої на міждисциплінарних та міжфакультетських дослідженнях, акцентуючи сильний історичний компонент гуманітарної освіти та синергетичну ідею цілісного бачення навколишнього світу.

Першочергові дії для розв'язання цих завдань: забезпечити ресурсну підтримку видавничої діяльності гуманітаріїв; докорінно покращити бібліотечне й архівне обслуговування гуманітарних факультетів; сприяти розвитку

Елементи трансформаційного ядра створення дослідницького університету

Передумови	Зміст
Посилене управлінське ядро	Для здійснення завдань процесу трансформації до інноваційного підприємницького університету необхідно мати в закладі освіти посилене управлінське ядро, яке може набувати абсолютно різних форм. Воно має включати центральні управлінські групи й університетські факультети, оперативно узгоджувати та вдало поєднувати нові управлінські цінності з традиційними академічними стандартами
Розширені кордони розвитку	У дослідницьких університетах спостерігається зростання одиниць, які з більшою готовністю, аніж традиційні університетські відділення, виходять за старі університетські кордони та встановлюють зв'язки із зовнішніми організаціями та групами. До таких одиниць, з одного боку, належать профільні підрозділи із зовнішніх зв'язків, які займаються передачею знань, взаємодією з підприємствами, розвитком інтелектуальної власності, безперервною освітою, пошуком додаткових джерел фінансування та навіть підтримкою відносин із випускниками. З іншого боку, до них належать найбільш поширені міждисциплінарні проектно-орієнтовані науково-дослідні центри, які поряд із факультетами починають складати ще один важливий напрям університетського розвитку. Щоб взаємодія університету з зовнішніми групами розвивалася, необхідний відповідний розвиток інноваційної інфраструктури. Інноваційна інфраструктура є системою (комплексом) взаємопов'язаних елементів (маркетингових, кадрових, організаційних, консалтингових, фінансових, інформаційних і комерціалізації), які створюють необхідні передумови в розвитку інноваційної діяльності не лише відповідного закладу освіти, а й усього регіону
Диверсифікована основа фінансування	Для набуття нового, орієнтованого на зміни характеру діяльності університету, зазвичай потрібні чималі фінансові ресурси, які можна отримати лише через диверсифікацію джерел фінансування закладів освіти. Диверсифікація джерел фінансування насамперед означає зниження залежності від єдиного та головного джерела фінансування діяльності закладу освіти — плати студентів за навчання. З огляду на це, у дослідницьких університетах основними напрямками диверсифікації джерел фінансування має бути визначено: залучення державних грантів на підготовку бакалаврів, на додаткову та післявишівську освіту (магістратура та докторантура); залучення грантів державних і недержавних структур на проведення науково-дослідних, аналітичних та стратегічних досліджень; залучення грантів міжнародних організацій тощо
Стимульовані академічні структури	В умовах, коли інноваційний підприємницький університет розвиває більш сильне управлінське ядро, створює структуру взаємодії з зовнішнім світом та диверсифікує свої джерела доходу, його базою, як і раніше, залишаються традиційні університетські відділення, створені навколо старих і нових дисциплін та деяких міждисциплінарних сфер науки. Являючи собою операційну базу університету у вигляді майданчиків для проведення науковими установами досліджень і насамперед викладання, базові одиниці — факультети та кафедри — продовжують залишатися місцями, де ведеться більшість академічної роботи. Щоб трансформаційні заходи принесли очікуваний результат, факультети та кафедри також мають стати підприємницькими одиницями, налагоджуючи відносини з зовнішнім середовищем, запускаючи нові програми та шукаючи додаткові джерела прибутку
Інтегрована підприємницька культура	Дослідницькі університети багато в чому подібні до компаній, які працюють у сфері високих технологій, формують культуру діяльності, зорієнтовану на незворотність змін. Початок цієї нової культури може покласти порівняно проста інституційна ідея змін, яка пізніше виростає в сукупність стійких уявлень, після поширення яких всередині академічного середовища стає загальноуніверситетською культурою. Оскільки ідеї та практики взаємодіють між собою, культурна та символічна сторона університету особливо важлива в культивуванні інституційної ідентичності та особливої репутації

Джерело: складено автором на основі [10; 11].

міжнародних зв'язків у сфері гуманітарної освіти та наук; створити міждисциплінарну економіко-інформаційно-правову систему підготовки спеціалістів для сфери правоохоронних органів [9].

Головні виклики, які постають перед науковим комплексом університету, включають такі: необхідність забезпечити принцип “навчання через дослідження” як основи повноцінної

університетської наукової освіти; вимога зберегти орієнтацію в розвитку фундаментальних досліджень, підтримку наукових шкіл; зосередження зусиль на розв'язанні регіональних проблем; підтримку заходів щодо постійного залучення талановитої молоді до університетської науки.

Важливо реалізувати такі дії: забезпечити підтримку університетсько-академічного комплексу в частині розвитку нових напрямів дослідження; сприяти міждисциплінарній інтеграції природничо-наукової та гуманітарної культур; забезпечити науковий супровід регіональних і державних програм соціально-економічного, правового, освітньо-культурного та інших напрямів діяльності; продовжити та розвивати наукову співпрацю з європейськими та світовими науковими центрами; забезпечити умови інтегрованого розвитку науки, освіти та бізнесу [11].

Загальні рекомендації для створення дослідницьких університетів в Україні

Аналізуючи вищезазначені особливості й аспекти діяльності дослідницьких закладів освіти, на основі отриманих висновків, можна презентувати деякі практичні рекомендації для налагодження роботи ЗВО інноваційного типу, або дослідницького університету. Зазначені рекомендації поділяються на групи, які мають певні підрозділи (табл. 4).

Рекомендації стосовно розробки Концепції дослідницького університету в Україні

Розробка та представлення практичних рекомендацій щодо організації роботи дослідницького університету відбувалася на базі висновків, отриманих у ході аналізу таких концепцій провідних університетів даного спрямування (Гарвардський [14], Пенсільванський [15] та Оксфордський [16] університети).

Ця концепція має визначати правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності дослідницького університету, зокрема встановлювати модель і принципи, визначати мету та завдання, окреслювати проблеми та способи їх розв'язання, закладати фінансове забезпечення та прогнозувати очікувані результати діяльності університету. Відповідно до концепції, діяльність дослідницького університету має бути спрямована на стимулювання інноваційних процесів і підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

До загальних положень концепції доцільно зарахувати такі ключові складові:

- 1) визначення термінів;
- 2) вибір структурної моделі дослідницького університету;
- 3) окреслення переваг обраної моделі дослідницького університету;

4) формулювання змісту діяльності дослідницького університету [17].

У контексті цих ключових складових постають такі показники: інтеграція освіти, науки та інновацій, виробництва та бізнесу; академічна свобода й інституційна автономія; самоврядність; розвиток освіти, науки та інноваційної діяльності; соціальна відповідальність і прозорість; реалізація моделі “відкритої науки” та “відкритих інновацій”; широкий спектр навчальних дисциплін; висока частка програм післявишівських досліджень; високий рівень зовнішнього прибутку; міжнародна перспектива.

Головними функціями університету в цьому контексті будуть:

- організація, координація, контроль прогресу розроблення та виконання проектів за пріоритетними напрямками;
- створення нових видів інноваційного продукту, здійснення заходів щодо їх комерціалізації, організація та забезпечення виробництва наукоємної, конкурентоспроможної інноваційної продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках;
- координація наукової, інноваційної, виробничої та комерційної діяльності університету;
- інформаційно-методичне, правове та консалтингове забезпечення університету;
- сприяння розвитку інноваційної інфраструктури в рамках діяльності університету;
- сприяння розвитку та підтримка малого інноваційного підприємництва;
- організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів, необхідних для розроблення і реалізації проектів університету;
- здійснення заходів, спрямованих на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішні ринки;
- захист і представництво інтересів в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також у відносинах з іншими суб'єктами господарювання під час організації та виконання проектів університету в межах, визначених установчими документами університету;
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності;
- сприяння залученню інвестицій та інших ресурсів;
- сприяння реалізації концепції “відкритої науки” та моделі “відкритих інновацій”;
- виконання інших функцій, не заборонених законодавством України.

Рекомендації стосовно управління роботою дослідницького університету

Сфера	Напрямок	Зміст
1	2	3
Внутрішньо університетська політика	Структура фінансування	Структура системи фінансування університету має забезпечувати максимально можливу стабільність з метою гарантії довгострокового планування та планомірного і чіткого подальшого розвитку
	Система фінансування	Система фінансування університету має враховувати збільшення кількості студентів, зростання попиту на кваліфікації на рівні вчених ступенів і необхідність надання можливостей для навчання протягом усього життя
	Моніторинг діяльності	Моніторинг діяльності та державні системи оцінки не мають знижувати якість викладання та навчання до простих і вузьких показників. Системі оцінювання варто поставити в пріоритет той факт, що характеристики навчання та викладання напряму залежать від досліджень, які проводять викладачі та студенти університету, а отже, не можуть бути оцінені окремо один від одного. Лише поєднання двох складових діяльності університету дасть адекватну оцінку результатів освітньої та науково-дослідної роботи в закладі освіти
	Обрання кар'єри	У розвинених країнах, де кар'єрний шлях визначається на національному рівні, кар'єрний шлях для випускників університету має бути відкритим для тих талановитих людей, які процвітають як наукові викладачі та можуть взяти на себе академічну керівну роль у сфері освіти та науки
	Сприяння дослідженням	Національні фінансові агентства мають заохочувати всі пропозиції щодо досліджень, щоб вони включали стратегію трансформації результатів досліджень та інноваційної практики в ефективні освітні можливості для студентів
	Професійний розвиток	Національні схеми фінансування досліджень мають сприяти навчанню та професійному розвитку, щоб вони стали частиною академічної кар'єри якомога раніше
Національна політика	Взаємозв'язки	Більш тісні зв'язки університету з іншими науково-дослідними державними та приватними установами. Співпраця має бути побудована в заздалегідь визначеній та узгодженій інтегрованій формі, яка має бути затверджена на державному законодавчому рівні та підтверджена в статутних документах університету
	Спільні програми	Вітчизняні дослідницькі програми мають визнавати синергію між дослідженнями та навчанням студентів, сприяючи розробці стратегії для передачі результатів досліджень у процес навчання; заохочуючи студентів до розробки власних проектів — малих інноваційних підприємств, стартап-проектів
	Кваліфікація	Викладання та підвищення кваліфікації для викладачів мають стати частиною академічної кар'єри якомога раніше і просуватися там, де це необхідно, наприклад, через схеми фінансування досліджень на рівні держави
Європейська політика	Європейська співпраця	Більш тісні зв'язки університету з Європейським простором досліджень (ERA) та Європейським простором вищої освіти (EHEA). Співпраця має бути побудована у заздалегідь визначеній та узгодженій інтегрованій формі, яка має бути затверджена на державному
	Спільні проекти	Європейські дослідницькі програми мають визнавати синергію між дослідженнями та навчанням студентів, сприяючи розробці стратегії для передачі результатів досліджень у процес навчання; заохочуючи студентів до розробки власних проектів — малих інноваційних підприємств, стартап-проектів як на території України, так і за кордоном (з обов'язковим врахуванням інтересів України)

1	2	3
Євро-пейська політика	Обмін кадрами	Викладання та підвищення кваліфікації для українських викладачів, а також обмін викладачами, мають стати частиною академічної кар'єри якомога раніше і просуватися там, де це необхідно, наприклад, через схеми фінансування досліджень на рівні держави чи міжнародних партнерів
Додатково		Університет має розробляти всеосяжну освітню та наукову стратегію разом із представниками влади, що відповідають за ці напрями стратегії
		Керівники вищої ланки університету зобов'язані роз'яснити освітню стратегію та політику всім, хто викладає та робить свій внесок у освіту студентів, з урахуванням різних дисциплінарних і міждисциплінарних культур
		Університет зобов'язаний виділяти відповідний бюджет на освіту, беручи до уваги збільшення кількості студентів, зростаючу потребу в розробці нових освітніх технологій та потребу в професійних кадрах для підтримки цього
		Університет зобов'язаний враховувати різноманітність своїх студентів, включаючи їх різні рівні попереднього навчання та підготовки до курсів бакалаврату, а також враховувати різні потреби під час планування навчання
		Під час прийому на роботу нового персоналу як вирішальні критерії варто включити та оцінити попередній науковий та дослідницький досвід кожного кандидата та його успіхи
		Університет зобов'язаний надавати можливості розвитку як професіоналам-початківцям, так і більш досвідченим педагогам із метою їх подальшого вдосконалення в рамках роботи в університеті та для подальшого успішного проведення науково-дослідної діяльності загалом

Джерело: складено автором на основі [12; 13].

Відповідно до загальних принципів побудови державної інноваційної системи та позиціонування в ній дослідницького університету, головною метою його діяльності є: підвищення цінності результатів наукових досліджень закладу вищої освіти та інших дослідницьких організацій при ньому, створення майданчика для генерування прогресивних наукових ідей і досліджень, розкриття та реалізації інноваційного потенціалу молоді, запобігання відтоку молодих і перспективних українців за кордон, сприяння малому інноваційному підприємству, а також забезпечення інноваційного бізнесу, наукових установ та державних органів влади молодими фахівцями найвищого рівня.

У більш широкому розумінні мета створення дослідницького університету полягає в наступному: розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності в університеті, ефективне та раціональне використання наявного наукового, кадрового та інтелектуального потенціалу, матеріально-технічної бази комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впровадження на вітчизняному та закордонному ринках, сприяння зростанню та підвищенню конкурентоздатності місцевих і регіональних комерційних під-

приємств за допомогою інновацій та технологічних досліджень.

Цілі діяльності дослідницького університету:

- розвиток університету як регіональної інноваційної системи, інтегрованої в національні та міжнародні інноваційні системи;
- сприяння підвищенню конкурентоздатності промисловості регіону та держави за рахунок трансферу технологій;
- управління інноваціями, управління програмами НДДКР та створення наукомістких підприємств;
- збільшення регіонального інноваційного потенціалу за рахунок поєднання навчання та програм мобільності;
- розробка ініціатив із нарощування потенціалу в Європі та за кордоном на основі стратегічного планування сталого розвитку, управління інноваціями та трансфером технологій;
- інтенсифікація процесів розробки, виробництва, впровадження високотехнологічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- підвищення надходжень до державного та місцевого бюджетів шляхом поєднання освіти, науки і виробництва з метою при-

скорення інноваційного розвитку економіки України;

- створення нових видів інноваційної продукції; залучення студентів, випускників, аспірантів, науковців і працівників закладів освіти до розробки та виконання проектів з метою популяризації діяльності університету та підвищення рівня економічного розвитку держави; розвиток міжнародної та вітчизняної співпраці у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Головним завданням дослідницького університету є проведення досліджень максимально високого рівня та їх впровадження в інновації, а саме: реалізація проектів, комерціалізація їх результатів для виробництва інноваційної продукції та впровадження інноваційних технологій, реалізація підприємницьких ініціатив, упровадження моделі “відкритої науки” та “відкритих інновацій”, а також:

- розробка та реалізація міжрегіональних та міжнародних інноваційних програм та проектів;
- пошук інвесторів і партнерів для виконання міжрегіональних та міжнародних інноваційних програм і проектів;
- управління та подальший супровід інноваційних розробок;
- створення та розвиток інноваційних компаній, підприємств малого бізнесу, стартап-проектів;
- просування та комерціалізація наукомісткої продукції на вітчизняному та закордонному ринках;
- налагодження зв'язків із вітчизняними та закордонними науковими та виробничими організаціями;
- здійснення проектування та розбудови нерухомих об'єктів університету з залученням приватних інвестицій;

Таблиця 5

Проблеми та шляхи їх розв'язання за допомогою роботи дослідницьких університетів

Проблеми	Зміст	Шляхи вирішення
Економічні	Нестача власних коштів для початку дослідницької діяльності; великі витрати на нововведення; недостатня фінансова підтримка держави; високі економічні ризики; тривалий термін окупності нововведень; відсутність коштів у замовника	Збільшення/трансформація основних та/або оборотних фондів; збільшення/трансформація рівня капіталовкладень; регулювання вартості створюваних підприємств (вартість, що встановлюється та змінюється ринком; нові правові відносини, що виникають між власниками, керівниками та працівниками
Правові	Недосконалість законодавчої бази	Розробка пропозицій щодо внесення змін у чинне законодавство України; розробка пропозицій щодо створення нових актів у чинне законодавство України
Інформаційні	Недостатня кількість інформації щодо нових технологій та розробок; відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами та науковими організаціями; недостатня інформація про ринки збуту; відсутність попиту на продукцію)	Розробка та впровадження інформаційних систем і баз даних щодо нових технологій/розробок; створення/зміцнення міжрегіональних/міжнародних контактів за допомогою розробки каналів зв'язку між суб'єктами інноваційної діяльності; системний моніторинг та інформування щодо ситуації на вітчизняних і закордонних ринках збуту; проведення маркетингових досліджень із метою визначення запитів потенційних споживачів
Кадрові	Відсутність кваліфікованого персоналу; складнощі з обранням форми та виду навчання і способом оцінювання результатів; несприйнятливості підприємств до нововведень; відтік талановитої молоді	Розвиток/трансформація корпоративної культури; покращення/трансформація заходів у сфері управління персоналом; покращення/трансформація кадрової та/або соціальної політики; створення/трансформація нових форм співпраці — стартап-проектів; збільшення/трансформація заходів у сфері навчання та/або перекваліфікації персоналу

Джерело: складено автором.

- залучення та розміщення на території університету базових резидентів — замовників інновацій;
- залучення та розміщення на території університету підрозділів НДДКР великих компаній;
- забезпечення всебічної підтримки в рамках діяльності університету комерціалізації результатів НДДКР і впровадження інновацій на кожній стадії;
- розбудова діяльність університету на засадах економічної доцільності та ефективності;
- забезпечення високої комерційної та бюджетної ефективності проєктів, що виконуються на базі університету.

Проблематика інноваційного розвитку держави, на вивчення якої буде спрямований дослідницький університет, загалом включає різні групи проблем, які передбачають комплексний підхід до їх розв’язання (див. **табл. 5**).

До джерел фінансування дослідницького університету належать: кошти статутного та інших фондів університету; фінансові надходження від діяльності університету; інвестиції, надані університету; благодійні внески для розвитку університету та забезпечення реалізації проєктів університету; кошти державного та місцевого бюджетів; кошти замовників; інші надходження, що не заборонені законодавством України.

До очікуваних результатів доцільно внести ключові складові, результативність виконання яких буде визначатися певними індикаторами (**табл. 6**).

Для моніторингу результатів діяльності університету необхідно розробити спеціальну систему. Вона включатиме такі показники: наукового процесу (створення нових знань); ефективності організації (займаний простір, створення нових підприємств); запобігання корупції (процеси моніторингу, оцінки ризиків);

Таблиця 6

Очікувані результати та індикатори роботи дослідницьких університетів

Результати	Індикатори
Імпульс у розвитку наукових досліджень в університеті та в державі загалом	Кількість проєктів у перший рік функціонування
Поширення та підвищення якості наукових досліджень, вихід України на провідні позиції у світовому науковому середовищі	
Збільшення кількості наукових досліджень і розвиток, активізація наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності	Відсоток збільшення кількості реалізованих проєктів щороку
Оптимізація діяльності суб’єктів господарювання, скорочення витрат, здобуття конкурентної переваги, зростання прибутку від впровадження та споживання інновацій, збільшення продуктивності в результаті автоматизації процесів та посилення вже наявних трудових ресурсів	
Трансфер технологій, комерціалізація результатів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності	Частка інноваційної продукції
Інтенсифікація процесів розроблення, виробництва та впровадження високотехнологічної продукції	
Старт “передінноваційної” стадії взаємодії з групами дослідників з інших університетів, а також з інших державних і приватних науково-дослідних центрів	Кількість реалізованих технологій, патентів, винаходів
Запровадження нових стимулів для діяльності університету	Кількість студентів
Сприяння реалізації моделі “відкритої науки” та “відкритих інновацій”	Фінансування досліджень і розробок
Розв’язання проблеми стратегічного рівня — інтеграції загальних інтересів великої кількості зацікавлених компаній і дослідницьких установ зі специфічними потребами окремих організацій	
Створення та реалізація інноваційного продукту та/або інноваційної продукції	Створення стартап-компаній на базі університету
Прискорення розбудови малого інноваційного підприємництва в Україні та його масштабування за її межами	
Активізація міжнародного наукового, науково-технічного та інноваційного співробітництва	

Джерело: складено автором.

прозорості (обов'язкова звітність, публікація пропозицій).

Вплив на інші галузі економіки: стимулювання та керування потоком знань і технологій між закладом вищої освіти, науково-дослідними установами, компаніями та ринками; полегшення спілкування між компаніями, підприємцями та технічними фахівцями; створення та супровід середовища, яке буде сприяти розвитку культури інновацій, творчості та якості особистості; зосередження фокусу уваги на компаніях і науково-дослідних установах, а також на людях: підприємцях і "робітниках розумової праці"; сприяння створенню нових підприємств за допомогою механізмів інкубації та запуском стартап-проектів, а також прискорення зростання малих та середніх компаній; запуск і підтримка глобальної мережі, що об'єднуватиме тисячі інноваційних компаній та дослідницьких інститутів з усього світу та сприятиме інтернаціоналізації їх компаній-резидентів.

ВИСНОВКИ

У представлений статті було надано як загальні, так і конкретні рекомендації щодо реалізації розробки, створення та більш ефективного функціонування дослідницького університету. Наприкінці варто виділити низку загальних принципів, на яких засновані загальні рекомендації, а також які мають бути керівними принципами під час розробки єдиної політики щодо функціонування дослідницьких закладів освіти в Україні.

1. Фундаментальні дослідження — це базис майбутньої конкурентоздатності України. Проведення таких досліджень вимагає терпіння, наполегливості та вкладень. Інновації — це складний процес, а не лінійний поступ фундаментальної науки до нових продуктів. Інвестиції у фундаментальні галузі мають бути стабільними, особливо в періоди економічного тиску, з метою гарантії успіху інших, прикладних галузей.

2. Перевага в дослідженнях найкраще стимулюється через конкуренцію в масштабах країни, регіону та всього світу; проведення діяльності для усунення бар'єрів для такої конкуренції.

3. Різноманітність варто використовувати та підтримувати як сильну сторону України, з огляду на те, що досконалість не ґрунтується на єдиній моделі та на визнанні того, що універсальний підхід часто нереалістичний та контрпродуктивний.

4. Варто уникати надмірно керованого та регуляційного підходу, оскільки він суперечить динамічним, різнобічним потребам і заснова-

ному на довірі характеру досліджень та інновацій. Обґрунтована вимога підзвітності має бути узгоджена з найменшою кількістю необхідної бюрократії.

5. Діяльність України у політиці НДДКР має керуватися принципами присвоєння, субсидіарності, пропорційності та інтеграції, як визначено загальноєвропейськими доктринами. Це має бути зазначено в законодавчих актах України на відповідну тематику.

Підсумовуючи все вищезазначене, варто виділити ключові моменти, яких дотримуються всі сучасні дослідницькі університети.

1. Розробка стратегії, що підвищує синергізм між дослідженнями та навчанням студентів.

2. Діяльність у партнерстві зі студентами та іншими зацікавленими сторонами, де це можливо, для реалізації програм і проектів, насичених дослідженнями.

3. Визначення професійного викладання, зорієнтованого на здобуття освіти, діяльність, що пов'язана з проведенням досліджень.

4. Відзначення заслуг і просування кращих викладачів університету та лідерів серед студентів, чия діяльність зорієнтована на освіту та дослідження.

5. Інформування викладачів про останні відкриття та методи досліджень, надання пропозиції щодо активізації власного дослідницького досвіду всім студентам, починаючи з етапу бакалаврату.

6. Затвердження того, що навички, знання та атрибути, що необхідні для дослідження, є життєво важливими для переважної більшості громадян у сучасному світі, і чітко сформулювати це для студентів і роботодавців.

7. Сприяння культурі якості та вдосконалення за допомогою діалогу та співробітництва щодо навчання студентів та їхнього досвіду.

8. Надання дозволу студентам стати лідерами та провідниками змін в університеті та у студентсько-викладацькому середовищі.

Таким чином, сучасні дослідницькі університети мають величезний інтелектуальний потенціал. Вони виконують важливу місію на рівні регіонів, країн, усього світу в різноманітних сферах життя держави та суспільства. Тенденції глобальної кооперації та інтеграції дослідницьких університетів, що намітилися, сприятимуть новим досягненням у вітчизняній та світовій освіті та науці.

У презентованій статті були узагальнені передумови та характеристики класичного інноваційного дослідницького університету. Однак, це не означає, що дотримуючись цих принципів, можна розраховувати на успішне розв'язання університетських проблем у процесі трансформації

у заклад освіти інноваційного типу. Лише вивчення позитивного досвіду відомих дослідницьких університетів світу, використання їх підходів до процесу розбудови нового закладу освіти та поєднання власних особливостей та ідей дасть змогу створити успішний і реально діючий інноваційний дослідницький університет, який, обравши гідний шлях розвитку, може досягти більшого і увійти до числа кращих університетів України та світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Elliott R. W.* An Effective Leader in Higher Education : Charles William Eliot [Electronic resource] / R. W. Elliott, V. O. Paton // *Journal of International Education and Leadership*. — 2014. — Vol. 4. — Issue 2. — 6 p. — Access mode: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1135894.pdf>.
2. *Ситницький М.* Дослідницький університет як соціально-економічний феномен [Електронний ресурс] / М. Ситницький // *Business Inform*. — 2018 — № 3. — С. 133–140. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/profile/Maksym-Sitnicki-2/publication/326131487_Doslidnickij_universitet_ak_socialnij_ta_ekonomichnij_fenomen_The_Research_University_as_a_Social_and_Economic_Phenomenon/links/5b3a74a04585150d23f1c8cd/Doslidnickij-universitet-ak-socialnij-ta-ekonomichnij-fenomen-The-Research-University-as-a-Social-and-Economic-Phenomenon.pdf.
3. *Jaschik S.* Organizing Enlightenment [Electronic resource] / S. Jaschik. — Inside Higher Ed., 2015. — Access mode: <https://www.insidehighered.com/news/2015/05/08/scholar-discusses-his-book-creation-research-university-and-disciplines>.
4. *Щенко А.* Підприємницький університет як перспективна модель поєднання досліджень, освіти й економічних інновацій / А. Щенко. — Rice University Textbook. — 2021. — Режим доступу: <https://cnx.org/contents/WZZuPxzQ@3/Підприємницький-університет-як-перспективна-модель-поєднання-досліджень-освіти-й-економічних-інновацій>.
5. *Hladchenko M.* Implementing the Global Model of the Research University in a National Context: Perspectives of Deans and Department Heads [Electronic resource] / M. Hladchenko, M. Benninghoff // *International Journal of Educational Management*. — 2020. — No. 7. — 26 p. — Access mode: https://www.researchgate.net/profile/Myroslava-Hladchenko-2/publication/343153331_Implementing_the_global_model_of_the_research_university_in_a_national_context_perspectives_of_deans_and_department_heads/links/6071a45d92851c8a7bb7b00e/Implementing-the-global-model-of-the-research-university-in-a-national-context-perspectives-of-deans-and-department-heads.pdf.
6. *Kesten A.* Analysis of the Missions of Higher Education Institutions within the Scope of Third Mission Understanding [Electronic resource] / A. Kesten // *International Journal of Educational Methodology*. — 2021. — No. 5 (3). — P. 387–400. — Access mode: https://www.researchgate.net/profile/Alper-Kesten/publication/348394087_Analysis_of_the_Missions_of_Higher_Education_Institutions_within_the_Scope_of_Third_Mission_Understanding/links/5f5c8a4792851c13fe069b90/Analysis-of-the-Missions-of-Higher-Education-Institutions-within-the-Scope-of-Third-Mission-Understanding.pdf.

7. *Farazmand F.* The Role of Universities in a Knowledge Economy [Electronic resource] / F. Farazmand // *Lynn University Research*. — 2018. — Access mode: <https://spiral.lynn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1523&context=facpubs>.
8. *Etzkowitz H.* The Triple Helix [Electronic resource] / H. Etzkowitz // *University-Industry-Government Innovation in Action*. — 2008. — Access mode: <https://silo.pub/the-triple-helix-university-industry-government-innovation-in-action.html>.
9. *Kolomytseva O.* The Role of Universities in the National Innovation System [Electronic resource] / O. Kolomytseva, A. Pavlovskaya // *Baltic Journal of Economic Studies*. — 2020. — No. 6 (1):51. — Access mode: https://www.researchgate.net/publication/339976235_THE_ROLE_OF_UNIVERSITIES_IN_THE_NATIONAL_INNOVATION_SYSTEM/fulltext/5e70c22492851c4745900d91/THE-ROLE-OF-UNIVERSITIES-IN-THE-NATIONAL-INNOVATION-SYSTEM.pdf.
10. *Аймагамбетов Е.* (2012). Умовляння і передумовляння трансформації університету в інноваційно-предприемницький [Електронний ресурс] / Е. Аймагамбетов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2012. — № 142. — С. 9–12. — Режим доступу: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/142_2.pdf.
11. *Taylor J.* Strategies for Internationalization: Some issues and Responses [Electronic resource] / J. Taylor. — Liverpool : University of Liverpool Research, 2016. — Access mode: https://www.hrk.de/fileadmin/redaktion/hrk/02-Dokumente/02-07-Internationales/02-07-02-Audit/WS_3_Taylor.pdf.
12. European Research Area (ERA). — European Commission, 2021. — Access mode: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/era_en#:~:text=Related%20links-,What%20is%20ERA%3F,and%20technology%20across%20the%20EU.&text=ERA%20was%20launched%20in%202000,revitalise%20it%20began%20in%202018.
13. How Does The Bologna Process Work? — European Higher Education Area and Bologna Process, 2021. — Access mode: <http://www.ehea.info/>.
14. Harvard University, 2021. — Access mode: <https://www.harvard.edu/>.
15. University of Pennsylvania, 2021. — Access mode: <https://www.upenn.edu/>.
16. University of Oxford, 2021. — Access mode: <https://www.ox.ac.uk/>.
17. Про затвердження Положення про дослідницький університет (Втратив чинність) [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів 17 лютого 2010 р. № 163. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2010-%D0%BF#Text>.

REFERENCES

1. Elliott, R. W., & Paton, V. O. (2014). An Effective Leader in Higher Education: Charles William Eliot. *Journal of International Education and Leadership*. 4 (2), 6 p. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1135894.pdf>.
2. Sytnytskyi, M. (2018). Doslidnytskyi universytet yak sotsialno-ekonomichnyi fenomen [Research university as a socio-economic phenomenon]. *Business Inform*. 3, 133–140. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Maksym-Sitnicki-2/publication/326131487_Doslidnickij_universitet_ak_socialnij_ta_ekonomichnij_fenomen_The_Research_University_as_a_Social_and_Economic_Phenomenon/links/5b3a74a04585150d23f1c8cd/Doslidnickij-universitet-ak-socialnij-ta-ekonomichnij-fenomen-The-Research-University-as-a-Social-and-Economic-Phenomenon.pdf.

- www.researchgate.net/profile/Maksym-Sitnicki-2/publication/326131487_Doslidnickij_universitet_ak_socialnij_ta_ekonomichnij_fenomen_The_Research_University_as_a_Social_and_Economic_Phenomenon/links/5b3a74a04585150d23f1c8cd/Doslidnickij-universitet-ak-socialnij-ta-ekonomichnij-fenomen-The-Research-University-as-a-Social-and-Economic-Phenomenon.pdf [in Ukr.].
3. Jaschik, S. (2015). Organizing Enlightenment. *Inside Higher Ed*. Retrieved from: <https://www.insidehighered.com/news/2015/05/08/scholar-discusses-his-book-creation-research-university-and-disciplines>.
 4. Ishchenko, A. (2021). Pidpriemnytskyi universytet yak perspektyvna model poiednannia doslidzhen, osvity y ekonomichnykh innovatsii [Entrepreneurial university as a promising model of combining research, education and economic innovation]. Rice University Textbook. Retrieved from: <https://cnx.org/contents/WZZuPxzQ@3/Підприємницький-університет-як-перспективна-модель-поєднання-досліджень-освіти-й-економічних-інновацій> [in Ukr.].
 5. Hladchenko, M., & Benninghoff, M. (2020). Implementing the Global Model of the Research University in a National Context: Perspectives of Deans and Department Heads. *International Journal of Educational Management*, 7, 26. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Myroslava-Hladchenko-2/publication/343153331_Implementing_the_global_model_of_the_research_university_in_a_national_context_perspectives_of_deans_and_department_heads/links/6071a45d92851c8a7bb7b00e/Implementing-the-global-model-of-the-research-university-in-a-national-context-perspectives-of-deans-and-department-heads.pdf.
 6. Kesten, A. (2021). Analysis of the Missions of Higher Education Institutions within the Scope of Third Mission Understanding. *International Journal of Educational Methodology*. 5(3), 387–400. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Alper-Kesten/publication/348394087_Analysis_of_the_Missions_of_Higher_Education_Institutions_within_the_Scope_of_Third_Mission_Understanding/links/5ffcb44792851c13fe069b90/Analysis-of-the-Missions-of-Higher-Education-Institutions-within-the-Scope-of-Third-Mission-Understanding.pdf.
 7. Farazmand, F. (2018). *The Role of Universities in a Knowledge Economy*. Lynn University Research. Retrieved from: <https://spiral.lynn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1523&context=facpubs>.
 8. Etzkowitz, H. (2008). *The Triple Helix*. University-Industry-Government Innovation in Action. Retrieved from: <https://silob.pub/the-triple-helix-university-industry-government-innovation-in-action.html>.
 9. Kolomytseva, O., & Pavlovska, A. (2020). The Role of Universities in the National Innovation System. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6 (1), 51. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/339976235_THE_ROLE_OF_UNIVERSITIES_IN_THE_NATIONAL_INNOVATION_SYSTEM/fulltext/5e70c22492851c4745900d91/THE-ROLE-OF-UNIVERSITIES-IN-THE-NATIONAL-INNOVATION-SYSTEM.pdf.
 10. Aimahambetov, E. (2012). Usloviia y predposylki transformatsii universiteta v innovatsyonno-predprynymatelskyi [Conditions and prerequisites for the transformation of the university into an innovative and entrepreneurial one]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University*. 142, 9–12. Retrieved from: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/142_2.pdf [in Ukr.].
 11. Taylor, J. (2016). *Strategies for Internationalization: Some issues and Responses*. University of Liverpool Research. Retrieved from: https://www.hrk.de/fileadmin/redaktion/hrk/02-Dokumente/02-07-Internationales/02-07-02-Audit/WS_3_Taylor.pdf.
 12. European Research Area (ERA), (2021). European Commission. Retrieved from: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/era_en#:~:text=Related%20links-,What%20is%20ERA%3F,and%20technology%20across%20the%20EU.&text=ERA%20was%20launched%20in%202000,revitalise%20it%20began%20in%202018.
 13. *How Does The Bologna Process Work?* European Higher Education Area and Bologna Process. (2021). Retrieved from: <http://www.ehea.info/>.
 14. Harvard University (2021). Retrieved from: <https://www.harvard.edu/>.
 15. University of Pennsylvania (2021). Retrieved from: <https://www.upenn.edu/>.
 16. University of Oxford (2021). Retrieved from: <https://www.ox.ac.uk/>.
 17. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro doslidnytskyi universytet (Vtratyv chynnist). Postanova Kabinetu Ministriv 17 liutoho 2010 r. № 163 [On the approval of the Regulation on a research university (Lost in force). Resolution of the Cabinet of Ministers of February 17, 2010 No. 163]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2010-%D0%BF#Text> [in Ukr.].

I. S. BALANCHUK, Senior Researcher

THE CONCEPT OF ORGANIZING THE WORK OF RESEARCH UNIVERSITIES: PREREQUISITES, TASKS, RECOMMENDATIONS FOR UKRAINE

Abstract. Long before the emergence of modern research universities, in society, it became necessary to create educational institutions of an absolutely new type: with the latest approaches and methods to the principles of teaching; with mechanisms for mastering knowledge, modern by that time; with the structure of transferring acquired experience into practical activities. Thus, based on the conclusions of many specialists, scientists, teachers, it were developed and presented general and specific recommendations for the opening and development of such educational institutions, which we now call institutions of higher education of an innovative type, or research universities. The purpose of this article was to study the specifics of the functioning of research institutions by analyzing the features of the organization of their work, the main tasks, key problems and expected results of activities. The main scientific method used in this work was a system-analytical method, using which the main prerequisites for the creation of a research university were determined, as well as a holistic structure of the activities of such an institution of higher education in order to present practical recommendations for

opening innovative institutions in Ukraine. The main results obtained in the course of this study can be identified as follows: determination of the characteristics of the "triple helix" model in the work of research universities; characteristics of the basic tasks, goals and problems in the work of such institutions; providing relevant proposals for the development of the concept of creating a research university in Ukraine. The results of this scientific work and the conclusions obtained in the course of the presented study can be used for further practical scientific research on this topic, as well as for: teachers and students of higher education in the specialty history, pedagogy, educational technology.

Keywords: institution of higher education, strategy, innovations, scientific projects, professional activity.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Баланчук Ірина Сергіївна — завсектору, ДНУ "Український інститут науково-технічної експертизи та інформації", вул. Антоновича, 180, м. Київ, Україна, 03150; +38 (044) 521-09-81; slavira218@gmail.com; ORCID: 0000-0002-5179-7350

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Balanchuk I. S. — Head of the Sector of Ukrainian Institute of Scientific and Technical Expertise and Information, Antonovicha Str., 180, Kyiv, Ukraine, 03150; +38 (044) 521-09-81; slavira218@gmail.com; ORCID: 0000-0002-5179-7350

<http://doi.org/10.35668/2520-6524-2022-4-06>

УДК 33 303

Н. І. ВАВІЛІНА, с. н. с.

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО

Резюме. Проаналізовано нові підходи та принципи формування системи показників аналізу й оцінки науково-інноваційної та освітньої діяльності. Стандартизованої системи індикаторів оцінювання науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) досі не існує, тому країни розвивають такі індикатори, виходячи з національної специфіки, рівня розвитку економіки. У провідних країнах світу змінюються підходи й методи оцінювання якості освіти з урахуванням її науково-інноваційної складової. Поширюється комплексний системний підхід на основі багатоаспектних експертних досліджень із залученням невеликої кількості наукометричних показників. Перевагу надають критеріям економічної, соціальної, культурної значущості наукових досліджень. На формування та оновлення системи критеріїв і показників суттєво впливають нові тенденції розвитку ЗВО в умовах економіки знань та інновацій: зростання значущості функцій формування інтелектуального капіталу; підвищення ролі освітньої науки; формування інноваційно-орієнтованих функцій ЗВО: генерування інноваційних ідей; трансфер знань і технологій; виконання підприємницької функції тощо. Найбільш оперативне відображають важливі зміни в розвитку сучасного університету показники оцінювання ЗВО в міжнародних рейтингах. На основі аналізу показників відомих міжнародних рейтингів та окремих країн виділено групи сучасних критеріїв і показників для можливого використання у вітчизняній практиці оцінювання науково-інноваційної та освітньої діяльності ЗВО.

Ключові слова: науково-інноваційна діяльність, тенденції оцінювання ЗВО, критерії та показники, міжнародні рейтинги, принципи формування системи показників.

ВСТУП

Для сучасного етапу еволюції світового господарства характерними є радикальні соціально-економічні трансформації та пере-

хід до якісно нової стадії розвитку глобальної економічної системи, а саме — формування економіки знань та інноваційного розвитку, рушійними силами якої є інтелект та інновації.